

Fakta oviktig i Trumps ekonomiska illusioner

Nerikes Allehanda den 30 maj 2025

En tull är inte någon gratislunch. Det är en skatt som staten lägger på landets egna importörer. Det är alltså amerikanska företag som betalar tullarna. I förlängningen drabbas konsumenterna genom högre priser när importföretagen helt eller delvis vältrar över sina kostnader på kunderna. Det är en enkel mekanism som jag som lärare har beskrivit för många studenter.

Men för Trump spelar fakta mindre roll. Han målar i stället upp en illusion av att någon annan står för kostnaderna. Det är inte första gången. Inför sin förra presidentperiod lovade han att bygga en mur längs hela gränsen mot Mexiko – och låta Mexiko betala. Så blev det inte. Endast åtta mil helt ny mur byggdes vid den drygt 300 mil långa gränsen. Och de amerikanska skattebetalarna fick ta notan.

Trump's handelspolitik påminner om 1500- och 1600-talets merkantilism. På den tiden eftersträvade stater handelsöverskott för att öka sin makt och rikedom. Idéer som förkastades av Adam Smith redan i slutet av 1700-talet. Ett grundproblem med merkantilismen är att människors välfärd beror på vad de konsumerar, inte på vad de exporterar. Att ha ständiga handelsöverskott är som att jobba hårt hela livet utan att någonsin unna sig något – och samtidigt kräva att barnen gör detsamma.

Handelspolitiken blir än mer skadlig om man som Trump förespråkar handelsöverskott mot varje annat land för sig. Då försvinner de stora fördelarna med ekonomisk specialisering. Länder och människor tjänar på att göra det de är bäst på, för att sedan kunna köpa det andra gör billigare och bättre. För ett litet land som Sverige är detta uppenbart. Vi kan inte producera allt själva inom landet och vinner på att exportera läkemedel till USA och importera personbilar från Tyskland.

Tullar riskerar dessutom att utlösa handelskrig. Kina har redan svarat med höjda tullar på amerikanska exportvaror. Även detta har hänt förut. När Trump under sin förra presidentperiod införde tullar på kinesiska varor svarade Kina med tullar på amerikanska jordbruksprodukter, bland annat på sojabönor och fläskkött. Många amerikanska jordbrukare drabbades hårt av detta. Det slutade med ett enormt stödprogram till jordbruket – som USA:s skattebetalare fick bekosta. Trumps nyckfulla agerande ger även upphov till stor osäkerhet om framtida amerikanska tullar och andra länders svar på dem. Ekonomisk osäkerhet leder i sin tur till att företagen blir mer försiktiga och investerar mindre än tidigare.

Protektionism med höga tullar är förvisso inte lika skadligt för ett stort land som USA, men den ekonomiska logiken är densamma. Även amerikaner vinner på specialisering och handel.

På senare tid har Trump låtit annorlunda. Nu kräver han att företag som Amazon och Walmart ska "svälja" tullarna så att konsumenterna inte drabbas av högre priser. Det är en retorisk helomvändning från hans tidigare påstående att det är Kina som betalar.

Att utse "giriga" företag till syndabockar för höga priser är ett beprövat politiskt knep. Men i längden åstadkommer sådana tomma ord ingenting. Företag sätter priser för att täcka kostnader och göra vinst. Det är inte något som en president kan förändra med krav och hot.

Att gå längre och införa ett regelrätt prisstopp skulle på sin höjd kunna hålla tillbaka vissa prishöjningar en kortare tid. På lite längre sikt vore det verkningslöst. Att försöka hålla tillbaka priser är som att trycka ner en badboll under vattnet – till slut flyger den upp ändå med stor kraft.

Priser behöver få röra sig fritt. Höga priser signalerar brist på något eftertraktat medan låga priser signalerar ointresse och överflöd. Om dessa signaler kortsluts upphävs marknadsekonomins stora styrka – att företag självmant ställer om sin produktion till eftertraktade bristvaror.

Som nationalekonom har Trumps politik fått mig att tänka till. Jag kan ha starka uppfattningar, men inser att det ofta är svårt att avgöra vilken ekonomisk politik som är den bästa. Människor har olika värderingar och måste få utrymme att tycka olika. Men när någon som Trump kommer med påståenden och förslag som så tydligt går emot all historisk erfarenhet har jag och andra nationalekonomer ett ansvar att säga ifrån.

Henrik Jordahl